

РОЗДІЛ 7 АДМІНІСТРАТИВНЕ ПРАВО І ПРОЦЕС; ФІНАНСОВЕ ПРАВО; ІНФОРМАЦІЙНЕ ПРАВО

УДК 347.73

НАУКОВІ ТА ЗАКОНОДАВЧІ АСПЕКТИ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ВИДАТКІВ НА ФІЗИЧНУ КУЛЬТУРУ ТА СПОРТ В УКРАЇНІ

SCIENTIFIC AND LEGISLATIVE ASPECTS OF LEGAL REGULATION OF EXPENDITURES ON PHYSICAL CULTURE AND SPORTS IN UKRAINE

Солопенко В.В.,

аспірант кафедри фінансового права

ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана»

У науковій статті здійснено аналіз нормативно-правових актів, які врегульовують питання видатків на фізичну культуру та спорт в Україні. Автор акцентує увагу на проблемних аспектах такого регулювання. Запропоновано дієві кроки щодо їх вирішення.

Ключові слова: видатки, спорт, паралімпійський спорт, бюджет, правове регулювання, фізична культура і спорт.

В научной статье осуществлен анализ нормативно-правовых актов, регулирующих вопросы расходов на физическую культуру и спорт в Украине. Автор акцентирует внимание на проблемных аспектах такого регулирования. Предложены действенные шаги по их решению.

Ключевые слова: расходы, спорт, паралимпийский спорт, бюджет, правовое регулирование, физическая культура и спорт.

In this scientific article an analysis of legal acts that regulate issues of expenditures on physical culture and sports in Ukraine is carried out. The author focuses on the problematic aspects of such regulation. Proposed effective steps to resolve them.

Key words: expenditures, sport, paralympic sport, budget, legal regulation, physical culture and sports.

Постановка проблеми. Становлення і розвиток України як незалежної, суверенної, демократичної та соціально орієнтованої держави зумовлює необхідність в удосконаленні й підвищенні дієвості системи публічного адміністрування загалом і державного управління фізичною культурою та спортом зокрема. Сьогодні соціально-культурна сфера, складниками якої є фізична культура та спорт, як ніколи потребує нового різновекторного підходу до розвитку сфери фізичної культури та спорту як на загальнодержавному рівні, так і на місцевому. Все це неможливо реалізувати без радикальних перетворень у соціально-економічному житті. Роль держави в соціально-економічному розвитку суспільства визначає необхідність у централізації значної частини фінансових ресурсів, зокрема й у сфері фізичної культури та спорту.

Стан опрацювання. Дослідженням окремих аспектів визначення поняття «видатки», видів і особливостей видатків присвячено наукові праці таких учених, як: Г.В. Бех, Л.К. Воронова, О.О. Дмитрик, М.В. Карасьова, І.Є. Криницький, А.А. Нечай, І.В. Розпутенко, Х.В. Пешкова, Ч.Д. Циренжапов та інших. Окремі питання правового регулювання видатків на соціально-культурну сферу були предметом дисертаційних досліджень А.О. Монаска й О.В. Солдатенко. Однак комплексного дослідження правового регулювання видатків саме на фізичну культуру та спорт сьогодні не здійснено.

Метою статті є аналіз наукових і законодавчих аспектів правового регулювання видатків на фізичну культуру та спорт.

Виклад основного матеріалу. Ст. 47 Закону України «Про фізичну культуру і спорт», в якій визначено, що для розвитку фізичної культури і спорту використовуються позабюджетні кошти, зокрема, від: 1) підприємств, установ та організацій, об'єднань громадян, окремих осіб; 2) фінансово-господарської діяльності закладів фізичної культури і спорту; 3) користування правами інтелектуальної власності закладами фізичної культури і спорту, організаціями фізкультурно-оздоровчих та спортивних заходів; 4) проведення державної спортивної лотереї; 5) інвестиційної діяльності у сфері фізичної культури і спорту. Держава повинна сприяти діяльності суб'єктів господарювання, що здійснюють інвестиційну діяльність у сфері фізичної культури і спорту в Україні. Водночас у республіках Білорусь, Молдова і Латвія фінансування сфери фізичної культури та спорту здійснюється коштом республіканського і (або) місцевих бюджетів і через створення умов для залучення коштів фізичних і юридичних осіб для фінансування фізичної культури і спорту, а також на основі безоплатної (спонсорської) допомоги й інших джерел, не заборонених законодавством. Зокрема, з метою забезпечення розвитку фізичної культури та спорту, реалізації основних напрямів

державної політики, вирішення актуальних проблем у сфері фізичної культури і спорту в Республіці Білорусь розробляються і затверджуються державні та регіональні програми розвитку фізичної культури і спорту. Зазначені програми ухвалюються не менше ніж на чотири роки.

У ст. 53 Закону Республіки Білорусь «Про фізичну культуру та спорт» визначено, що держава забезпечує умови для розвитку спорту вищих досягнень за допомогою фінансування підготовки спортивного резерву, спортсменів високого класу, встановлення зв'язків із міжнародними спортивними організаціями, формування національних і збірних команд Республіки Білорусь із видів спорту і забезпечення їхньої підготовки, організації спортивних заходів на території Республіки Білорусь, забезпечення участі спортсменів Республіки Білорусь у міжнародних спортивних змаганнях та в інший спосіб. Розміри призовів спортсменам, які завоювали медалі на Олімпійських, Паралімпійських, Дефлімпійських іграх, та винагород тренерам, які забезпечили підготовку цих спортсменів, кількість, розміри, порядок призначення і виплати іменних стипендій президента Республіки Білорусь у сфері фізичної культури та спорту, розміри, порядок призначення і виплати державних стипендій олімпійським чемпіонам встановлюються президентом Республіки Білорусь [1].

Отже, державна політика Республіки Білорусь передбачає підвищення рівня фізичної культури та спорту шляхом збільшення розмірів видатків, спрямованих на покращення матеріального забезпечення досліджуваної сфери, та морально-матеріального заохочення кожного спортсмена. Загалом, отримання призових місць на міжнародній спортивній арені підвищує авторитет і престиж держави.

Разом із бюджетними видатками на розвиток фізичної культури та спорту важливу роль відіграють позабюджетні видатки. Так, позабюджетне фінансування сфери фізичної культури і спорту в Україні здійснюється за рахунок впровадження державних спортивних лотерей, заохочення спонсорів тощо. Учасники професіонального спорту здійснюють економічну діяльність згідно з вимогами, що визначаються міжнародними спортивними організаціями, та відповідно до законодавства України [7].

Яскравим прикладом запровадження спортивних лотерей, дохід від яких спрямовується на розвиток фізичної культури та спорту, є Латвійська Республіка, де діє *Latvijas Loto* – національне підприємство лотереї Латвії. ДАТ “*Latvijas Loto*” може дарувати (жертвувати) об’єкти (як гроші, так і інші види виграшів) лотереї для розвитку культури, мистецтва, науки, освіти, спорту, захисту навколишнього середовища або здоров’я, а також соціальної допомоги тощо [2]. До речі, схожа ситуація спостерігається і в Республіці Білорусь, де дохід від лотерей становить значну частину видатків, які спрямовуються на розвиток фізичної культури та спорту населення в країні [3].

Так, наприклад, в Іспанії та Португалії держава вживає всіляких заходів, спрямованих на

пом’якшення податкового режиму і надання інших пільг спортивним асоціаціям, також ухвалюються відповідні нормативно-правові акти, що сприяють розвитку фізичної культури та спорту. У цих країнах є так звана інтервенціоністська модель розвитку сфери фізичної культури та спорту, сутність якої полягає в наданні права та можливості державі втручатися в приватний спортивний сектор [4, с. 16–17]. У Португалії фізичне здоров’я населення та спорт як запорука здоров’я забезпечується безпосередньо на конституційному рівні не лише однією статтею, як у Конституції України (ст. 49), а декількома нормами Конституції Португалії, які визначають фізичне здоров’я та спорт запорукою здорової нації.

В Україні на законодавчому рівні визначено, що закладам фізичної культури і спорту, які мають у власності або користуванні спортивні споруди, місцеві державні адміністрації й органи місцевого самоврядування можуть надавати відповідно до закону пільги з оплати за користування комунальними послугами та спожиту електроенергію, а також надавати фінансову підтримку з відповідних бюджетів.

Видатки, які спрямовуються на розвиток сфери фізичної культури та спорту, за своїм характером є публічними видатками – такими, що здійснюються на безповоротній основі.

В українських фінансово-правових дослідженнях публічні видатки розглядаються здебільшого як прямі грошові виплати, що здійснюються на безповоротній та безоплатній основі. Наприклад, О.О. Дмитрик зазначає: «Державні й муніципальні витрати здійснюються шляхом фінансування, яке можна визначити як безоплатне та безповоротне виділення коштів із державних або муніципальних фінансових фондів на здійснення публічних потреб».

Поряд із вищезазначеними формами видатків, які залучаються на розвиток сфери фізичної культури та спорту, варто назвати ще одну форму – кредитування, яке надається за рахунок коштів, передбачених у бюджеті. Бюджетним кодексом України (п. 22 ст. 2) визначено поняття «кредитування за вирахуванням погашення» як операції, пов’язаної з наданням коштів із бюджету на умовах повернення, платності та строковості, у результаті яких з’являються зобов’язання перед бюджетом і операції, пов’язані з поверненням цих коштів до бюджету [5]. Таке нововведення в законодавстві, на наш погляд, викликане вимогами часу, виникненням нових фінансово-правових відносин, що потребують адекватного правового регулювання.

Загалом підтримуючи позицію провідного науковця в галузі фінансового права, зазначимо, що у сфері фізичної культури і спорту, на нашу думку, доцільно вживати саме термін «публічні видатки», який охоплює видатки, що виділяються з державного бюджету та бюджетів усіх рівнів. Так, наприклад, п. 20 Національної доктрини розвитку фізичної культури і спорту визначено, що в Україні закладається тенденція поступового наближення обсягів видатків на фізичну культуру і спорт, які здійснюються

з державного і місцевих бюджетів, до рівня середніх європейських показників. Видатки з бюджетів усіх рівнів спрямовуються передусім на: 1) забезпечення фізичного виховання на сучасному рівні в державних і комунальних навчальних закладах; 2) забезпечення діяльності спортивних шкіл, інших суб'єктів державного сектора; 3) підготовку за державним замовленням фахівців у вищих навчальних закладах за напрямом «Фізична культура і спорт» та підвищення їхньої кваліфікації; 4) проведення фундаментальних і прикладних наукових досліджень із проблем фізичного виховання і спорту; 5) створення мережі сучасних спортивних споруд, модернізацію баз олімпійської, паралімпійської та дефлімпійської підготовки відповідно до міжнародних стандартів; 6) забезпечення підготовки й участі збірних команд України в Олімпійських, Паралімпійських, Дефлімпійських, Всесвітніх студентських іграх та інших міжнародних змаганнях, проведення спортивних заходів; 7) соціальну рекламу рухової активності як чинника здорового способу життя, інформаційно-просвітницьку діяльність; 8) надання на конкурсних засадах фінансової допомоги організаціям сфери фізичної культури і спорту для проведення спортивних заходів, реалізації відповідних програм і проєктів; 9) компенсацію витрат спортивним спорудам за їх пільгове використання певними групами населення; 10) міжнародну діяльність у сфері фізичної культури і спорту [п. п. 20, 6].

У розпорядженні Кабінету Міністрів України «Про схвалення Концепції Державної цільової соціальної програми «Хокей України»» [7] передбачено, що фінансування Програми здійснюватиметься за рахунок коштів, передбачених у державному та місцевих бюджетах, інших джерел. Підтримка з державного бюджету сягатиме до 200 млн. гривень щороку, які насамперед будуть спрямовані на будівництво спортивних об'єктів із штучним льодом для потреб хокею.

Видатки, що здійснюються на території держави, являють собою певну систему і класифікуються за різними підставами. Л.К. Воронова запропонувала таку класифікацію публічних видатків. Залежно від тривалості циклів витрат всі видатки держави, що покриваються бюджетними коштами, можуть бути об'єднані у дві групи: ті, що повторюються щороку, і нові, що вводяться з наступного бюджетного періоду. Видатки, що становлять бюджетні кошти на розвиток сфери фізичної культури та спорту, безперечно, за своєю циклічністю є такими, що повторюються щороку. Проте розмір таких видатків залежить від багатьох чинників, зокрема таких, як: наповненість бюджету, рівень життя населення, об'єми фінансування соціально-культурної сфери загалом тощо.

Так, наприклад, Законом України «Про фізичну культуру і спорт» визначено, що: 1) фінансування дитячо-юнацьких спортивних шкіл (ст. 10); 2) спеціалізованих навчальних закладів спортивного профілю (ст. 11); 3) шкіл вищої спортивної майстерності (ст. 12); 4) центрів олімпійської підготовки, державних та комунальних центрів здійснюється за раху-

нок коштів відповідного бюджету (ст. 13); 5) фінансування центрів олімпійської підготовки – коштом власника (засновника), за рахунок інших джерел, не заборонених законодавством. Фінансування державних і комунальних центрів здійснюється за рахунок відповідного бюджету (ст. 14); 6) фінансування фізкультурно-оздоровчих закладів (ст. 15); 7) діяльності центрів фізичного здоров'я населення здійснюється за рахунок коштів відповідного бюджету й інших джерел, не заборонених законодавством (ст. 16); 8) фінансування Українського центру з фізичної культури і спорту інвалідів та регіональних центрів із фізичної культури і спорту інвалідів, створених органами державної влади, органами влади Автономної Республіки Крим, органами місцевого самоврядування; 9) штатної команди національних збірних команд України, підготовки національних збірних команд і участі в міжнародних спортивних змаганнях (ст. 37) здійснюється за рахунок відповідно державного, місцевого бюджетів.

Водночас зазначимо, що в Україні досить поширені видатки, пов'язані з розвитком фізичної культури та спорту окремих регіонів і загальнодержавного рівня. Постановою Кабінету Міністрів України від 1 березня 2017 р. № 115 «Про затвердження Державної цільової соціальної програми розвитку фізичної культури і спорту на період до 2020 р.» визначено провідну роль фізичної культури і спорту як важливих чинників здорового способу життя, профілактики захворювань, формування гуманістичних цінностей, створення умов для всебічного гармонійного розвитку людини, сприяння досягненню фізичної та духовної досконалості людини, виявлення резервних можливостей організму, формування патріотичних почуттів у громадян та позитивного іміджу держави у світовому співтоваристві. У межах програми передбачено видатки за рахунок державного і місцевих бюджетів та інших джерел. Орієнтовний обсяг фінансування Програми становить 25 186 605,4 тис. грн., зокрема 8 668 054,9 тис. – коштом державного бюджету, 13 651 515,3 тис. – місцевих бюджетів, 2 867 035,3 тис. грн. – за рахунок інших джерел. Обсяг видатків, необхідних для виконання Програми, визначається щороку з урахуванням можливостей державного та місцевих бюджетів під час формування їхніх показників [8].

Відповідно до КВЕД, видатки на фізкультуру і спорт фінансуються за розділом «Духовний та фізичний розвиток» (код 0800) функціональної класифікації. Він включає такі підрозділи, як «Фізична культура і спорт» (код 0810), «Дослідження і розробки у сфері духовного та фізичного розвитку» (код 0840), «Інша діяльність у сфері духовного та фізичного розвитку» (код 1850).

Висновки. Отже, з державного бюджету фінансуються: державні програми підготовки резерву та складу національних команд і забезпечення їх участі в змаганнях державного та міжнародного значення; державні програми з інвалідного спорту та реабілітації; державні програми фізкультурно-спортивної спрямованості. Так, наприклад, спортивні

федерації зі статусом національної спортивної федерації можуть отримувати з державного бюджету фінансову підтримку згідно із законом на розвиток відповідного виду спорту, організацію і проведення спортивних заходів; органи державної влади сприяють розвитку матеріально-технічної бази Національного олімпійського комітету України, надають йому фінансову й організаційну допомогу щодо розвитку олімпійського руху; органи місцевого самоврядування можуть підтримувати діяльність місцевих осередків Національного олімпійського комітету України та надавати їм фінансову й організаційну допомогу на розвиток олімпійського руху в регіонах.

З місцевих бюджетів фінансуються видатки державних програм розвитку фізичної культури та спорту: утримання та навчально-тренувальна робота дитячо-юнацьких спортивних шкіл усіх типів

(крім шкіл республіканського й обласного значення); заходи з фізичної культури і спорту та фінансова підтримка організацій фізкультурно-спортивної спрямованості та спортивних споруд місцевого значення. Водночас місцеві державні адміністрації й органи місцевого самоврядування у встановленому порядку можуть надавати за рахунок коштів місцевих бюджетів фінансову підтримку осередкам всеукраїнських фізкультурно-спортивних товариств, зокрема для проведення фізкультурно-оздоровчих і спортивних заходів, їхньої діяльності та для роботи заснованих ними дитячо-юнацьких спортивних шкіл; органи місцевого самоврядування можуть підтримувати діяльність місцевих осередків національних спортивних федерацій інвалідів та їх спілок, надавати їм фінансову й організаційну підтримку на розвиток паралімпійського і дефлімпійського руху в регіонах.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. О физической культуре и спорте: Закон Республики Беларусь от 4 января 2014 г. № 125-3, принят Палатой представителей 5 декабря 2013 г. Одобрен Советом Республики 19 декабря 2013 г.
2. История Latvijas Loto. URL: <https://www.latloto.lv/ru/par-latvijas-loto/vesture>.
3. О лотерейной деятельности на территории Республики Беларусь: Указ Президента Республики Беларусь от 4 мая 2007 г. № 209. URL: <http://www.busel.org/texts/cat3kz/id5wwzyuq.htm>.
4. Petry K., Steinbach D., Tokarski W. Sport systems in the countries of the European Union: similarities and differences [Спортивные системы в странах Европейского Союза: сходства и различия]. *European Journal for Sport and Society*. 2004. Vol. 1. № 1. P. 15–21.
5. Бюджетний кодекс України від 21 червня 2001 р. Відомості Верховної Ради України. 2001. № 37–38. Ст. 189.
6. Про Національну доктрину розвитку фізичної культури і спорту, затв. Указом Президента України від 28 вересня 2004 р. № 1148/2004. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1148/2004/print>.
7. Про схвалення Концепції Державної цільової соціальної програми «Хокей України», затв. розпорядженням Кабінету Міністрів України від 30 серпня 2007 р. N 675-р. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/675-2007-%D1%80/print>.
8. Про затвердження Державної цільової соціальної програми розвитку фізичної культури і спорту на період до 2020 р., затв. постановою Кабінету Міністрів України від 1 березня 2017 р. № 115. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/115-2017-%D0%BF>.